

СИТНИ ПРИЛОЗИ

ЈЕДНА НЕЗАПАЖЕНА 150-ГОДИШЊИЦА У БОКИ

1 јануара ове, 1948, године навршило се сто и педесет година откако се у Боки слави Нова година, на дан 1 јануара.

Све до године 1797 укључиво, у Боки је Нова година почињала на дан 1 марта, по млетачком обичају.

У Млетачкој Републици, наиме, Нова година је од вајкада почињала 1 марта, по старом римском обичају. Тога се обичаја Млетачка Република држала све до своје пропасти, кад су Наполеонови топови, године 1797, заувјек срушили препотенцију млетачкога лава.

Будући да је Бока Которска била под Млетачком Републиком, и то териториј которски од године 1420, а териториј херцеговски и ризански од године 1687, све до њезиног коначног слома године 1797, у Боки је Нова година почињала 1 марта.

По миру у Кампо Формиу (Campo Formio) године 1797 Бока Которска, са цијелом Далмацијом, потпала је под Аустрију. Доласком аустријске власти у Боку године 1797, између осталих одредаба било је од власти одређено да 1 јануара започне Нова година 1798 (а не 1 марта), како бива у свим осталим покрајинама и областима аустријским. И тако код нас у Боки започела је Нова година 1798 г. 1 јануара. По томе ове године, 1948, на дан 1 јануара, славили смо 150-годишњицу откад Бокелји почимљу Нову годину даном 1 јануара, и тај се дан зове Нова година или Ново лето.

Код појединих народа у свијету мијењао се кроз вјекове почетак Нове године, јер су на њих вршили утјецај временски, господарски, политички и вјерски чимбеници, док се није напокон усталио на дан 1 јануара, према римском јулијанском начину бројења.

Колико је познато, разликују се слиједећи начини бројења Нове године:

Египатски начин. Нова година у Египту од давнина почима с даном када се Сириус раном зором први пут појавио прије сунца (у доба поплаве ријеке Нила).

Жидовски начин. Вјерска Нова година почима 1 Нисана, тј. мјесеца марта, у којем пада прољетни еквиноциј; а грађанска

Нова година почима 1 Тишриа, мјесеца јесенског еквиноција, с појавом младога мјесеца (1 октобар).

Мухамедански начин. Турци, Арапи и Персијанци рачунају године од Хадице (16 јула, 622 године по Христу) — бијег Мухамеда из Меке у Медину. Године се равнају по мјесецу и имају три стотине педесет четири дана. Мјесеци се слободно помичу и нијесу у вези с годишњим добом. Нова година почима првог Мухарема (први мјесец у Мухамеданској години).

Римски начин. Према најстаријем бројењу од оснотка града Рима, Нова година почимала је на 1 марта, док није велики римски државник Јулије Цезар, који је у својим рукама имао цијелу војничку, грађанску и свећеничку власт (Pontifex Maximus) године 46 прије Христа, промијенио и усавршио стари римски календар и пренио почетак Нове године од првога марта на дан 1 јануара (ad Kalendas Januarii).

Тај су дан (1 јануара) погани, у част бога Јана, по којем се и мјесец прозвао јануар, у велико славили баханалијама, разузданим весељем и нећудоредним крабуљним забавама, за чим су се касније повели и хришћани, тако да су чувени стари оци као Амброзије, Аугустин, Хризостом и црквени сабори, као тоурски године 567, четврти толедски године 633, трулански године 692, све до осмога вијека устајали против те велике разузданости и поганштине. Тако су устајали црквени оци и црквени сабори и против другог поганског обичаја, да се поклањају велики дарови на Нову годину (streuae патронима, сенаторима и др.), јер је тај обичај био повезан с поганским и вјерским обичајима, празновјерјем и великом расипношћу. Ипак је до дана данашњега остао свукуд још стари римски обичај честитања на Нову годину, а код нас у Боки још да се омладина и дјеца даривају новцем (календавају), те да се приређују забаве очи Нове године, наиме на задњу вечер старе године, 31 децембра.

Али јулијански римски начин бројења Нове године од 1 јануара није био одмах свуда прихваћен, него се за то хтјело да прође толико вјекова, јер су људи и народи уопће конзервативни, па се рађе држе својих старих обичаја и начина, а неће и не воле тако лако да прихвате новотарије. Зато су се поједини народи Истока и Запада држали оног обичаја који је до тада код њих био удомаћен.

Тако на Истоку: у Русији и у Бизантиском царству (Цариграду) почимала је грађанска и вјерска, црквена Нова година даном првим септембра. На западу пак све до V вијека, у многим државама, почимала је Нова година по старом римском начину, даном 1 марта. Тако у Француској све до VIII вијека, а у Млетачкој Републици све до њезине пропасти, како је већ горе речено.

Тек у XVI, XVII и XVIII вијеку уведен је на Западу опћенито почетак Нове године на дан 1 јануара, и то у Француској 1564, у Шпањолској и Низоземској 1575, у Њемачкој (и Аустрији) 1648 године; у папинској држави и у државицама средње Италије 1691 и у Енглеској 1773 године. У Русији је цар Петар I Велики увео на 1 јануар почетак Нове године 1699.

АНТОН МИЛОШЕВИЋ

ЦРТИЦЕ О БОРАВКУ ВЛАДИКЕ РАДА У ДОБРОТИ

Од памтивијека су биле добре везе између Доброте и сусједне Црне Горе. Црногорски владике и господари Црне Горе обичавали су често силазити у Доброту, гдје су свеђ били најбоље примљени и гдје су се задржавали по више дана, као мили гости, у најбољим добротским кућама.

Тако знамо да је и велики умник-филозоф, неумрли, прослављени пјесник »Горског вијенца« Владика Раде, Петар II Петровић Његош, кад се завладичио и постао господаром Црне Горе, сваке године редовито долазио у убаву Доброту, на љетовање, све до године 1842, и боравио у лијепој, трокутној палачи, власништву поморског капетана, бродовласника Крста Радоничића, која је баш на дивном положају, на Платентима, одакле је красан видик на унутрашњи залив которски. Владичина је соба била на другом спрату, са два прозора, један гледа према мору — Мулу, а други према Ловћену. Ова се соба до наших времена звала »Владичина соба«. Палача има и лијепу, пространу терасу, на којој је изјутра Владика Раде уживао чист зрак са Ловћена; ту би шетао, размишљао и радио своје умне радње. Обичавао је често у лађици, испред св. Илије, забављати се рибаньем на букве и на шкомбре, па се пуно веселио кад би уловио на удицу своје »кароле« букава и шкомбара, које би му испекла на граделе капетаница Анђе, жена капетана Крста. Испред палаче, Владика се радо купао у чистом мору. Пред вечеру код њега обичавали долазити угледнији добротски капетани на разговор и Владика је уживао слушајући што му наши вриједни поморци причају о својим доживљајима. Владика је радо похађао породицу конта Вука (Лука) Ивановића и код ње био гост по више дана. У почаст конта Ивановића испјевао је и ону познату пјесму.

Кад је капетан Крсто Радоничић остарио и изнемогао, Владика Раде није више к њему долазио на љетовање, него је ходио на Прчањ, г. 1842, 1843 и 1851, и становао у кући капетана Мата Луковића.

Будући да је натраг неколико година изумрла породица кап. Крста Радоничића, дотично његовога сина капетана Антона, ову